

INFORMACJA O STANOWISKU RP

*przygotowana na podstawie art. 10 ustawy z dnia 8 października 2010 r.
o współpracy Rady Ministrów z Sejmem i Senatem w sprawach związanych z członkostwem
Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 213, poz. 1395)*

Dotyczy	ROZPORZĄDZENIE RADY w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w zakresie małżeńskich ustrojów majątkowych	
Data przekazania Polsce dokumentu przez instytucje UE	21 marca 2011 r.	
Sygnatura dokumentu	Komisja Europejska	COM(2011) 126
	Numer międzyinstytucjonalny	2011/0060 (CNS)
Procedura decyzyjna	specjalna procedura ustawodawcza	
Tryb głosowania w Radzie UE	jednomyślność	
Instytucja wiodąca	Ministerstwo Sprawiedliwości	
Data przyjęcia przez KSE	23 listopada 2015 r.	

I. Cel projektu aktu prawnego

Celem projektu rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w zakresie małżeńskich ustrojów majątkowych jest stworzenie pełnego zbioru zasad z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego mających zastosowanie do małżeńskich ustrojów majątkowych.

Projekt rozporządzenia przewiduje harmonizację norm jurysdykcyjnych w sprawach z zakresu małżeńskich ustrojów majątkowych.

Projekt ustanawia również jednolite normy kolizyjne, na podstawie których określone będzie prawo właściwe dla spraw z zakresu małżeńskich ustrojów majątkowych.

Projekt zawiera także uregulowania dotyczące uznawania i stwierdzania wykonalności w sprawach z zakresu małżeńskich ustrojów majątkowych, które mają zapewnić swobodny przepływ orzeczeń, dokumentów urzędowych i ugód sądowych w takich sprawach w UE.

II. Przebieg procedury

1. Prace nad projektem rozporządzenia rozpoczęły się w marcu 2011 r. za węgierskiego przewodnictwa w Radzie UE (łącznie z pracami nad paralelnym projektem rozporządzenia w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących skutków majątkowych rejestrowanych związków partnerskich).

2. PE wyraził pozytywne opinie do obu projektów rozporządzeń.

3. W Radzie, oprócz prac na poziomie eksperckim (grupa robocza ds. prawa cywilnego), oba projekty były do tej pory przedmiotem jednej debaty orientacyjnej (Rada w składzie ministrów sprawiedliwości i spraw wewnętrznych - JHA) w grudniu 2012 r. oraz przedmiotem Informacji o stanie prac (State of play) w grudniu 2014 r.

4. Prezydencja litewska (II połowa 2013 r.) zamierzała przedłożyć oba projekty do decyzji Radzie UE w grudniu 2013 r. Zrezygnowała jednak z tego po dwustronnych konsultacjach z Polską w listopadzie 2013 r. na szczeblu ministerialnym w Warszawie i zapoznaniu się z polskimi wątpliwościami dotyczącymi rozporządzenia partnerskiego, a także oporami Łotwy i Włoch związanymi z brakiem klauzuli odmowy jurysdykcji w projekcie rozporządzenia dot. majątkowych ustrojów małżeńskich.

5. W okresie następnej prezydencji – greckiej (I połowa 2014 r.) – prace ograniczyły się do jednego spotkania na poziomie eksperckim, tj. w grupie roboczej ds. prawa cywilnego.

6. Kolejna prezydencja – włoska (II połowa 2014 r.) – miała ambicje zakończenia prac nad obydwoma rozporządzeniami, tj. przedstawienia obu projektów do decyzji Rady w grudniu 2014 r. Zorganizowała dwa spotkania grupy roboczej oraz serię konsultacji dwustronnych z niektórymi państwami, w tym z Polską, w wyniku których przygotowała skorygowane teksty obu projektów. Dodała w nich przepisy prowadzące do ograniczenia stosowania klauzuli porządku publicznego w zakresie uznawania i wykonywania orzeczeń (art. 28a w rozporządzeniu małżeńskim oraz art. 23a w rozporządzeniu partnerskim), co spotkało się ze zdecydowanym sprzeciwem Polski. Ostatecznie prezydencja włoska, m.in.

z powodu polskich zastrzeżeń do dodanych do obu projektów przepisów, o których mowa wyżej, a także sprzeciwu Grecji, która chciała uniknąć podejmowania decyzji przed greckimi wyborami parlamentarnymi zaplanowanymi na marzec 2015 r., na posiedzeniu Rady Ministrów Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych UE w dniach 4 - 5 grudnia 2014 r. przedstawiła tylko *Informację o stanie prac (State of play)*. Z konkluzji tego dokumentu, przyjętego przez Radę wynika m.in. że dostrzeżone zostały zastrzeżenia niektórych państw (w tym Polski) i że potrzebny jest czas na „refleksję”, a Rada ma powrócić do rozpatrzenia obu projektów tak szybko jak to możliwe, jednak „nie później niż do końca 2015 r.”.

7. W okresie prezydencji łotewskiej (I połowa 2015 r.) żadne prace nad projektami rozporządzeń nie były prowadzone.

8. Obecna prezydencja luksemburska (II połowa 2015 r.) dąży do zakończenia negocjacji i przyjęcia obu rozporządzeń. Oba projekty zostaną wniesione pod obrady najbliższej Rady JHA w Brukseli w dniach 3 – 4 grudnia br. w celu podjęcia decyzji co do ich przyjęcia. Wcześniej, tj. 25 listopada br., odbędzie się posiedzenie Komitetu Stałych Przedstawicieli (COREPER).

W ramach przygotowań do prezydencji luksemburskiej oraz w czasie prezydencji luksemburskiej były prowadzone bilateralne rozmowy między prezydencją i Polską mające na celu m.in. wypracowanie rozwiązania uwzględniającego zastrzeżenia Polski do wskazanego wyżej art. 28a projektu rozporządzenia. W konsekwencji prezydencja luksemburska przedstawiła nową wersję projektu, w której nie znalazł się już sporny artykuł - został zastąpiony ogólnym przepisem wskazującym na to, że przepisy o odmowie uznania lub odmowie stwierdzenia wykonalności orzeczeń należy stosować z poszanowaniem zasad i praw zagwarantowanych w Karcie Praw Podstawowych, w tym zakazu wszelkiej dyskryminacji (motyw o takiej treści znajdował się już w wcześniej w preambule projektu).

III. Stanowisko RP

W swoim stanowisku do projektu rozporządzenia, przyjętym w dniu 5 kwietnia 2011 r., Rząd RP:

- co do zasady pozytywnie odniósł do inicjatywy KE jako całości;
- poparł ograniczenie zakresu podmiotowego rozporządzenia wyłącznie do związków małżeńskich (tzn. nieobejmowanie nim skutków majątkowych związków partnerskich – są one przedmiotem odrębnego projektu;
- zgodził się, że nie ma potrzeby, a nawet możliwości zamieszczania w rozporządzeniu definicji „związku małżeńskiego” i uznał, że wystarczającym instrumentem umożliwiającym niestosowanie obcego prawa lub nieuznawanie zagranicznych orzeczeń dotyczących związków, które w świetle polskiego prawa nie mogą być traktowane jako małżeństwo, jest przewidziana w rozporządzeniu klauzula porządku publicznego.

Podobne opinie wyraziły Sejm i Senat RP w maju 2011 r.

Mając na uwadze przebieg i rezultaty dotychczasowych negocjacji, trwających ponad cztery i pół roku, Rząd RP:

- pozytywnie ocenia przepisy rozporządzenia w takim zakresie, w jakim miałyby one mieć zastosowanie do małżeńskich ustrojów majątkowych małżeństw rozumianych zgodnie z Konstytucją RP, tj. jako związek kobiety i mężczyzny;
- nie akceptuje przepisów rozporządzenia w takim zakresie, w jakim wymuszałyby obowiązek jego stosowania w szerszym zakresie tj. także do małżeńskich ustrojów majątkowych małżeństw nie spełniających wymogów Konstytucji RP, tj. w szczególności małżeństw osób tej samej płci;
- w konsekwencji poprze projekt rozporządzenia, o ile znajdzie się w nim rozwiązanie, które umożliwi państwom członkowskim niestosowanie jego przepisów do małżeńskich ustrojów majątkowych małżeństw nie spełniających wymogów małżeństwa w świetle ich prawa krajowego albo rozwiązanie ekwiwalentne. W przeciwnym razie sprzeciwi się przyjęciu rozporządzenia.

IV. Uzasadnienie stanowiska RP

1. Rząd generalnie pozytywnie ocenia przyjęte w projekcie rozporządzenia szczegółowe rozwiązania dotyczące jurysdykcji w sprawach odnoszących się do małżeńskich ustrojów majątkowych, zasad ustalania prawa właściwego w takich sprawach oraz uznawania i stwierdzania wykonalności odnoszących do takich spraw orzeczeń, dokumentów urzędowych i ugód. Wspólne dla państw członkowskich rozwiązania w tych obszarach bez wątplenia przyniosą korzyści obywatelom polskim wstępującym w związki małżeńskie z obywatelami innych państw członkowskich, przenoszących się do innych państw członkowskich czy nabywających majątek zagranicą. Dla takich małżonków przepisy rozporządzenia wzmocnią pewność prawa, zwiększą przewidywalność orzeczeń sądowych oraz zapewnią skuteczność orzeczeń polskich sądów w innych państwach członkowskich.

W zakresie zatem, w jakim rozporządzenie miałyby być stosowane do małżeńskich reżimów majątkowych małżeństw w rozumieniu Konstytucji RP, należy ocenić je pozytywnie.

2. W toku długotrwałych prac nad projektem rozporządzenia wzrosła istotnie liczba państw członkowskich, w których systemach prawnych wprowadzono możliwość zawierania małżeństw między osobami tej samej płci, tj. małżeństw, które nie spełniają wymogów małżeństwa w rozumieniu Konstytucji RP. O ile w chwili rozpoczęcia negocjacji takich państw było 5, o tyle w chwili obecnej jest ich 12. Taka sytuacja istotnie zwiększyła presję na to, aby zakres rozporządzenia był rozumiany szeroko, tzn. aby było ono stosowane również do małżeńskich ustrojów majątkowych małżeństw, które nie spełniają wymogów małżeństwa w rozumieniu Konstytucji RP. W tych okolicznościach mogą powstawać pewne wątpliwości, czy klauzula porządku publicznego, przewidziana w przepisach projektu rozporządzenia zarówno w regulacji dotyczącej prawa właściwego, jak i regulacji dot. uznawania i wykonalności orzeczeń, będzie stanowić wystarczającą gwarancję, że przepisy rozporządzenia będą mogły być stosowane wyłącznie w zakresie ograniczonym do małżeńskich ustrojów majątkowych małżeństw spełniających wymogi Konstytucji RP. Trzeba pamiętać, że jakkolwiek stosowanie rozporządzenia w poszczególnych państwach członkowskich powinno uwzględniać różnice między ich systemami prawa rodzinnego (czego potwierdzeniem jest art. 5b1 projektu

rozporządzenia przewidujący odmowę wykonywania jurysdykcji w pewnych przypadkach), to wykładnia przepisów rozporządzenia, w tym dot. klauzuli porządku publicznego jako ewentualnej podstawy odmowy zastosowania prawa obcego albo odmowy uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia, będzie należeć do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

3. Gdyby przyjęcie rozporządzenia miało prowadzić do obowiązku stosowania jego przepisów także do małżeńskich ustrojów majątkowych związków niespełniających wymogów małżeństwa przewidzianych w prawie krajowym danego państwa, to w istocie pośrednio prowadziłyby to do ingerencji w obszar prawa rodzinnego państw członkowskich. Oznaczałoby bowiem obowiązek stosowania prawa obcego opartego na innych zasadach niż podstawowe zasady prawa rodzinnego w danym państwie, czy obowiązek uznawania orzeczeń wydanych na podstawie takiego obcego prawa. Takiemu wpływowi rozporządzenia na system prawa krajowego należy się sprzeciwić.

4. W związku z powyższym do projektu rozporządzenia powinno być wprowadzone rozwiązanie, które umożliwiłoby państwom członkowskim niestosowanie jego przepisów do małżeńskich ustrojów majątkowych małżeństw nie spełniających wymogów małżeństwa w świetle ich prawa krajowego, ewentualnie wprowadzenie innych rozwiązań, które dałyby podobny skutek. W braku takiego rozwiązania uzasadnione jest sprzeciwienie się przyjęciu rozporządzenia.

5. Należy jednak mieć na uwadze, że skutkiem przyjęcia niniejszego stanowiska będzie najprawdopodobniej zablokowanie rozporządzenia. Nie zostaną więc przyjęte także rozwiązania, które – jak wyjaśniono wyżej – są istotne dla obywateli polskich pozostających w związkach małżeńskich z obywatelami innych państw UE, zamieszkujących w innych państwach członkowskich lub nabywających tam majątek.

Ocena skutków prawnych

Przyjęcie rozporządzenia (w zakresie ograniczonym jak wyżej) spowoduje, że przepisy rozporządzenia zastąpią obowiązujące obecnie przepisy prawa polskiego dot. jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i stwierdzania wykonalności orzeczeń (w tym ostatnim przypadku w odniesieniu do orzeczeń z innych państw członkowskich Unii. Prawdopodobnie, z uwagi na uniwersalny charakter przepisów rozporządzenia dot. prawa właściwego, należałoby uchylić odpowiednie przepisy ustawy prawo prywatne międzynarodowe jako zbędne.

Ocena skutków społecznych

Przyjęcie rozporządzenia (w zakresie ograniczonym jak wyżej) przyniosłoby istotne ułatwienia obywatelom polskim pozostającym w związkach małżeńskich z elementem międzynarodowym. Ułatwiłoby im dostęp do sądu poprzez stworzenie wspólnych dla wszystkich państw członkowskich reguł jurysdykcyjnych w sprawach z zakresu małżeńskich stosunków majątkowych, które ograniczyłyby powstawanie konfliktów jurysdykcyjnych i ryzyko prowadzenia paralelnych postępowań sądowych. Zwiększyłoby pewność prawa w obszarze małżeńskich ustrojów majątkowych poprzez stworzenie jednolitego w ramach całej UE systemu norm kolizyjnych w tym obszarze. Obniżyłoby też

ponoszone przez obywateli koszty uznawania i wykonywania w państwach członkowskich orzeczeń sądowych w sprawach z zakresu małżeńskich ustrojów majątkowych.

Ocena skutków gospodarczych

Rozporządzenie nie przyniesie istotnych skutków dla polskiej gospodarki.

Ocena skutków finansowych

Rozporządzenie nie powoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

V. Przedstawiciel Rządu upoważniony do prezentowania stanowiska

Marcin Warchoł, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości